

Orbán Viktor 2010 és 2020 közötti beszédeinek¹ elemzése

A migráció témájának vizsgálata

Analysis of Viktor Orbán's speeches between 2010 and 2020

Investigating the issue of migration

Boda Zsuzsanna² – Rakovics Zsófia³

<https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2022.4.3>

Beérkezés: 2022. 08. 30.

Atdolgozott változat beérkezése: 2022. 11. 27.

Elfogadás: 2022. 12. 12.

Összefoglaló: Az ország politikusai meghatározó módon formálják a közvéleményt, Magyarországon az utóbbi években erre kiváló példa a migráció témája és annak keretezése. Kutatásunk Orbán Viktor 2010. május és 2020. december között elmondott – online elérhető – beszédeit elemzi, a migráció témájára fókuszálva, ezzel is hozzájárulva a beszédek társadalmi szempontból releváns üzeneteinek megértéséhez és a migráció tárgyalásmódjának feltárásához.

Elemzésünk a természetesnyelv-feldolgozás és szöveganalitika alapvető leíró eszközeit használva ad számot a beszédek migráció szempontjából releváns aspektusairól. Munkánkban kitérünk a bevándorlás kérdésének társadalmi kontextusára, az ahhoz kapcsolódó politikai kommunikáció korábbi elemzéseire, illetve az elméleti keretek alapján kvantitatív szöveganalitikai elemzést is végzünk. Tanulmányunkban rámutatunk a migráció szempontjából kiemelt jelentőségű szavak relatív gyakoriságának változására és ennek időbeli dinamikájára is, továbbá összehasonlítjuk azok előfordulását a Magyarországon és külföldön elhangzott beszédekben.

A kutatáshoz meghatározott kulcsszavak közé tartozik a „menekült”, a „bevándorló”, a „migráns”, illetve a „migráció” és a „bevándorlás”. Elemzésünk eredményei alapján például beazonosítható, hogy mely ponton változik meg Orbán Viktor politikai kommunikációja; mikortól kerül háttérbe a „menekült” és „bevándorló” szavak használata, és válik dominánssá a „migráns” kifejezés a beszédekben. Reflektálunk a korábbi kutatási eredményekre is, hiszen a munkánk során találtak szépen illeszkednek azokhoz.

Kulcsszavak: migráció, politikai kommunikáció, természetesnyelv-feldolgozás, szöveganalitika

1 A kutatáshoz használt korpusz az ELTE RC2S2 kutatócsoport „A politikai nyilvánosság rétegei Magyarországon (2001–2020)” című OTKA kutatásához készült, amely az NKFIH támogatott, azonosítója: NKFIH K-134428.

2 ELTE Társadalomtudományi Kar (TáTK) szociológia alapszak, survey statisztika és adatanalitika mesterszak (hallgató), email: bodazsuzs01@gmail.com

3 ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola (doktori hallgató), ELTE Research Center for Computational Social Science (RC2S2) (kutató), email: zsofia.rakovics@tatk.elte.hu

Abstract: Politicians are key figures in defining and shaping public discourse in a country, in Hungary migration being a prime example in recent years. Our research examines the speeches of Viktor Orbán between May 2010 and December 2020, which are available online, focusing on the issue of migration, thus contributing to the understanding of the socially relevant messages of the speeches and to the exploration of the way migration is discussed.

Using the basic descriptive tools of natural language processing and text analytics, our study provides information about the migration-relevant aspects of the speeches. In our work, we cover the social context of the issue of immigration, previous analyses of the political communication related to the topic of immigration, and we also conduct a quantitative text analysis based on the theoretical framework. In our study, we point out the changes in relative frequency and temporal dynamics of words of particular importance for migration and compare their occurrence in speeches in Hungary and abroad.

The keywords defined for the research include “refugee”, “immigrant”, “migrant”, as well as “migration” and “immigration”. For example, the results of our analysis can be used to identify at what point Viktor Orbán’s political communication changes; when the use of the words “refugee” and “immigrant” becomes less frequent, and the term “migrant” becomes dominant in his speeches. We also reflect on previous research insights, as the ones we found fit nicely with them.

Keywords: migration, political communication, natural language processing, text analytics

1. Bevezetés

A magyar lakosság közvéleményének formálásában számos tényező szerepet játszhat, többek között például az ország politikusai és kormánya által képviselt értékek, melyek különböző kommunikációs csatornákon és formában jutnak el az emberekhez. A migráció témájának vizsgálata különösen jó példa ennek szemléltetésére. Kutatásunk célja, hogy hozzájáruljon a migráció tárgyalásmódjának feltárásához Orbán Viktor miniszterelnök 2010. május és 2020. december közötti, online elérhető beszédeinek elemzésével.

A migráció folyamatosan formálja a világunkat, a társadalmi interakciókat és politikai folyamatokat, a modern államok kialakulásával pedig bizonyos országokban és mértékig erősödő politikai igény figyelhető meg a migráció korlátozására és a határvédelem megerősítésére. A korábbiakban nem tapasztalt méretű menekülthullám érte el Magyarországot határait 2015-ben, az országot és egész Európát komoly feladat elé állítva. A kormány döntései között szerepelt ekkor a déli határkerítés felállítása, valamint nemzeti konzultáció és népszavazás kezdeményezése a betelepítési kvóta és bevándorlók kérdésében. Erre az időszakra tehető, hogy Orbán Viktor narratívája megváltozott, és a menekültekkel kapcsolatos kommunikációja politikai stratégiájának eszközévé vált. Ez a fajta kommunikáció nem csak a médiában kialakult képre és a magyarok idegenellenes attitűdjére volt hatással, Brüsszel-ellenes üzenetei miatt az ország európai kapcsolataira is (Sik 2016a, Gerő–Sik 2020). A beszédek üzeneteinek feltérképezése és kutatása nem csupán a fent említett okokból különösen fontos, meghatározza egy adott ország kormányának narratíváját, mely a népesség politikai attitűdjének alakulására is hatással lehet (Barna–Koltai 2019, Sik et al. 2016).

Tanulmányunk a migrációhoz köthető kifejezések időbeli változását, illetve a bel- és külföldön elhangzott miniszterelnöki beszédek közti különbségeket vizsgálja.

Elemzésünk a természetesnyelv-feldolgozás és szöveganalitika alapvető leíró eszközeit használva ad számot az online elérhető Orbán-beszédek migráció szempontjából releváns aspektusairól. Munkánkban kitérünk a bevándorlás kérdésének társadalmi kontextusára, az ahhoz kapcsolódó politikai kommunikáció korábbi elemzéseire, illetve az elméleti keretek alapján kvantitatív szöveganalitikai elemzést is végzünk. Tanulmányunkban rámutatunk a migráció szempontjából kiemelt jelentőségű szavak relatív gyakoriságának változására és ennek időbeli dinamikájára is, továbbá összehasonlítjuk azok előfordulását a Magyarországon és külföldön elhangzott beszédekben. A kutatáshoz meghatározott kulcsszavak többek között a „menekült”, a „bevándorló”, a „migráns”, illetve a „migráció” és a „bevándorlás”. Elemzésünk eredményei alapján például beazonosítható, hogy mely ponton változik meg Orbán Viktor politikai kommunikációja; mikortól kerül háttérbe a „menekült” és „bevándorló” szavak használata, és válik dominánssá a „migráns” kifejezés a beszédekben. Munkánkban reflektálunk a korábbi kutatási eredményekre is, hiszen a kutatásunk során találtak szépen illeszkednek azokhoz.

2. Elméleti áttekintés

2.1. *Bevándorlás társadalmi kontextusban*

Magyarországi kutatók az 1980-as évektől kezdtek el foglalkozni a menekültekkel és bevándorlókkal kapcsolatos kérdésekkel, főként erdélyi bevándorlókkal és a délszláv háború elől menekülőkkel összefüggésben, erre az időszakra tehető az idegenellenesség egy új formájának kialakulása (Tóth–Turai 2004). Azóta is lényeges társadalmi kérdés, mely leképezi az emberek gondolkodását és attitűdjét. A témáról szóló tanulmányokból egyöntetűen kiderül, hogy a magyarok inkább idegenellenesek, illetve közülük is az alacsonyabb végzettségű, kisebb településen élők bizalmatlanabbak a bevándorlókkal (Sik et al. 2016). Az idegenellenesség vizsgálatánál nem lehet figyelmen kívül hagyni a politikai beállítottságot, a média és a társadalmi kapcsolatok hatását (Messing–Ságvári 2016). Ugyan nem új keletű jelenség – hiszen már a rendszerváltás előtt elkezdődtek ezek a folyamatok –, a kilencvenes évektől fokozódó idegenellenességről beszélhetünk (Bernát 2010), egy világméretű, melyet a tanult társadalmi normáinkkal és értékeinkkel együtt kapunk (Neményi–Takács 2005). Az Eurobarometer felmérése szerint 2015-re a migráció kérdése az egyik legmeghatározóbb probléma lett a magyarok körében (Barna–Koltai 2019). Jóllehet már 2015 előtt is jelentős volt a xenofóbia az országban, a magyarok nem tekintették a bevándorlást különösen veszélyesnek, mivel az ország többségében keresztény értékeket képviselt, kulturálisan és vallásában is, a 2011-es népszámláláskor a kitöltők 94 százaléka vallotta magának magát (KSH).⁴ Ezt követően azonban a korábbiakban példa nélküli mértékben nőtt az idegenellenesség, pártpreferenciától függetlenül is (egyedül a Jobbik ért el

4 https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nemzetiseg

az átlagosnál magasabb értéket) (Glied–Pap 2017). A TÁRKI több mint két évtizede méri a lakosság idegenekkel kapcsolatos véleményét, ahol arra kíváncsiak elsősorban, hogy a magyarok szerint a menedékkérőket be kell-e fogadni az országba. A kapott válaszok alapján három csoport különíthető el: az idegenellenesek, a mérlegelők és az idegenbarátok. Méréseik szerint 2016-ra a korábbi évek legmagasabb értékét vette fel az idegenellenesség (a lakosság 53 százaléka). A mérlegelők és idegenbarátok aránya a korábbi évekhez képest visszaesett, utóbbiak aránya a vizsgált évben mindössze 1 százalék, a mérlegelők aránya a 2015 októberi adatokhoz képest 14 százalékponttal csökkent 2016-ra. Megállapításuk szerint a vizsgált évben a magyar lakosság több mint fele teljes mértékben elutasító a bevándorlókkal szemben (Sik 2016b).

2.2. Az Orbán-kormány kommunikációja a bevándorlásról

2010-ben, a 2008-as gazdasági válság után a Fidesz–KDNP nyerte meg az országgyűlési választásokat, kétharmados többséggel. Ennek köszönhetően a Fidesz jelentős ellenzék nélkül kezdte meg a kormányzást, átalakítva ezzel az ország gazdasági és társadalmi képét. Orbán Viktor miniszterelnöksége során a „magyar értékvilágra” kezdte építeni politikáját, az „ezeréves kultúrfölényre” alapozva (Tölgýessy 2014: 643). A politikai átalakulással elkezdődött egy folyamat, mely társadalmi csoportokat, különböző generációk tagjait fordította egymás ellen, ezzel egy időben zajlott az Európa és Magyarország közötti kapcsolat meggyengülése (Glied–Pap 2017). 2014 után a kormánypárt veszített népszerűségéből. Annak érdekében, hogy ezt kiküszöböljék, olyan témákat, elveket hangoztattak, melyekről várható volt, hogy az ország lakói is egyetértenek majd velük, ezek között szerepelt a bevándorlás generálta félelemkeltés is (Bocskor 2018). Ahogy Sik Endre is összefoglalja tanulmányában, a 2015-ös bevándorlásról szóló nemzeti konzultáció, majd az eredmény kihirdetésének módja⁵ egy morálispánik-gomb, mely valós vagy kreált veszélyekre alapozott rendszeres, akár fokozatosan erősödő üzeneteket jelent. Ezek az üzenetek több médiafelületen és platformon jelentek meg újra és újra, a migráció kérdéskörétől néhol eltávolodva Soros György,⁶ illetve Brüsszel irányába. Nem csak a terrortól való félelemre alapozták sikerüket ezek az óriásplakátok, megjelentek gazdasági vetületek („*Ha Magyarországra jössz, nem veheted el a magyarok munkáját!*”), illetve a lehetséges kulturális hatások is („*Ha Magyarországra jössz, tiszteletben kell tartanod a kultúránkat!*”). A referendumban fő narratívaként tűnik fel Brüsszel – és a liberális európai elit – hibáztatása, amiért képtelenek megvédeni saját határaikat.⁸ A másik fő narratíva a veszélyekre összpontosít, kiemelve a terrorizmust és erőszakot⁹ (Glied–Pap 2017). A kormány törekvései és plakátkampánya ellenére a kvótáról szóló 2016. októberi népszavazás érvénytelen

5 „Az emberek döntöttek: az országot meg kell védeni” – Orbán Viktor napirend előtti felszólalása az országgyűlésben 2015. szeptember 21-én.

6 „Ne hagyjuk, hogy Soros nevesse a végén” – kormányzati plakátkampány, 2016.

7 Idézetek a kormány plakátkampányából.

8 „Üzenjünk Brüsszelnek, hogy ők is megéérték!” plakátok megjelenése 2014-ben.

9 „Tudta?”-kezdetű plakátok. „Tudta? A bevándorlási válság kezdete óta ugrásszerűen emelkedik a nők elleni zaklatások száma Európában.”; „Tudta? A bevándorlási válság kezdete óta Európában több mint 300-an haltak meg terrortámadásban.”

lett, mivel a választópolgárok kevesebb mint 50 százaléka vett rajta részt. Ennek ellenére a Fidesz politikailag sikerként tekintett az eseményre, mivel a népszavazáson résztvevők 98 százaléka kvóta ellen szavazott.

2.3. Orbán Viktor kommunikációja a bevándorlás kapcsán

Egész Európára kiterjedő kihívást jelentett, amikor 2015-ben jelentős bevándorláshullám érkezett az ország déli határához. A kormánypárt a kezdetektől előtérbe helyezte a problémáról való kommunikációt, felépítve egy idegenellenes narratívát, mely a betelepítési kvótáról szóló népszavazásban teljességedt ki, 2016 októberében (Glied–Pap 2017). 2015 nyarán Orbán Viktor egy miniszterelnöki interjúban úgy fogalmazott, hogy ha Nyugat-Európa nem tudja megvédeni a kontinenst, akkor Magyarország a saját határait egy kerítéssel fogja megvédeni.¹⁰ Azzal, hogy Magyarországon található jelenleg a schengeni déli határ, a miniszterelnök az országot egész Európa déli határának őreként festette le, annak történelmi identitását hangsúlyozva, mint Európa bástyáját (Glied–Pap 2017: 140). A miniszterelnök így nem csak fizikailag húz kerítést, elválasztva a magyar társadalmat a migránsoktól; a magyar nemzeti függetlenséget is elkülöníti az európai szolidaritástól, valamint az illiberális demokráciát az európai államok működésétől, a vallásos toleranciát a liberalizmustól (Sata 2020: 72).

2015 őszére a kormány kommunikációja új irányt vett, és a hangsúly az együttélés lehetetlenségére, a multikulturális Európa nehézségeire és veszélyeire került, ennek az üzenetnek a 2015 novemberében történt párizsi terrortámadás is erős alapot szolgáltatott (Glied–Pap 2017: 141). Jelentős lehet a kormánypárti kommunikáció szerepe abban, hogy olyan – korábban semleges – szavak, mint a „migráns”, negatív tartalommal bővültek, és ellenségképpé alakultak (Barna–Koltai 2019: 52). Tudatos kommunikáció eredménye, hogy a menekülteket a bevándorlókval mossa össze, az illegális bevándorlást a legálissal, a migrációt a terrorizmussal (Glied–Pap 2017: 144). Számos kutatás foglalkozott az elmúlt években azzal, hogy Orbán Viktor beszédeit hogyan követi le a kormánypárti sajtó, valamint a különböző médiumokban megjelenő migránsképp változásával és a bevándorlásellenes diskurzussal (Benczes–Ságvári 2022, Bernáth–Messing 2015, Bocskor 2018, Glied–Pap 2017). Állandó eleme ezeknek az írásoknak, hogy a szolidaritást kifejező „menekült” szó helyét hogyan vette át a „migráns” kifejezés, mely korábban a magyar nyelvben nem szerepelt, egy olyan idegen szó, mely önmagában is idegent jelent (Benczes–Ságvári 2022). A „bevándorló”, „migráns” és „menekült” szavak jelentéskülönbségeivel foglalkozott Benczes és Ságvári is, az ő hipotézisük alapján a „migráns”, mint új kifejezés diverzebb képet mutat a médiamegjelenésekben, mint a másik két vizsgált szó, ezzel a jelenséggel mi is foglalkozunk kutatásunkban a beszédeken keresztül. Lehet, és érdemes is párhuzamot vonni a kormánypárti média kommunikációja és Orbán Viktor beszédei között, ugyanis

¹⁰ „Ha nem védjük meg a határainkat, újra és újra tízmilliók fognak jönni Európába» – jelentette ki a miniszterelnök a Kossuth Rádió 180 perc című műsorában pénteken. A kormányfő szerint komoly véleménykülönbség van az EU és Magyarország között, mert az uniós vezetők nagy része úgy gondolja, mindenkit be kell engedni, pedig ha mindenkit beengedünk, vége Európának.” (<https://hirado.hu/2015/09/04/hallgassa-itt-eloben-a-miniszterelnoki-interjut/#> Letöltés ideje: 2022. 11. 21.)

a „magyarországi hírmédia egyik fontos jellegzetessége, hogy szinte kizárólagosan a politikai beszéd határozza meg mind a nyelvét, mind jellegzetes beállításait” (Bernáth–Messing 2015: 7). Nem csak magyarországi kutatók vizsgálták a bevándorlókkal kapcsolatos politikai diskurzust, Robert Sata, a Central European University (CEU) oktatója és kutatója 2020-ban megjelent tanulmányában a magyarországi migrációs helyzetet, nacionalizmust és populizmust vizsgálta. Megállapítása szerint Magyarország kitűnik a többi ország közül szélsőséges bevándorlásellenes kommunikációjával, annak ellenére, hogy nem elsődleges célpontja a bevándorlók többségének, inkább küldőország (Sata 2020). Sata kutatásában 2010-től (a Fidesz második kormányra kerülésétől) elemezte Orbán Viktor beszédeit. Eredményei szerint 2010 és 2014 között a beszédek fő témája a gazdaság kérdésköre, jellemzően az országhatárokon belülrre koncentráva. Már ekkor megjelenik azonban a kereszténység is, mint a magyar identitás kardinális eleme, melyet Orbán Viktor beszédei alapján veszélyeztetnek a Nyugat-Európából érkező politikai és intellektuális trendek (Sata 2020: 62). A szerző felhívja a figyelmet azokra a jelentéskülönbségekre, melyeket már tárgyaltunk az ismertetett irodalmak kapcsán, tapasztalatai szerint ötször annyi említése volt a „migráns” és „bevándorló” szavaknak, mint a „menekült” szónak. Ennek az eltolódásnak köszönhetően a bevándorlók nem elesettek és segítségre szorulóknak tűnnek fel, hanem mint akik várt gazdasági előnyökért érkeztek az országba. A „fenyegetés”, „védelem” és „biztonság” szavak említése is többszöröse a vizsgált időszakban a korábbi évekhez (2010–2014) képest. Sata megállapítása szerint a 2010-es kormányváltástól kezdve a beszédek fókuszában egy-egy tudatosan megkomponált krízis áll, ez pedig párhuzamba állítható a korábban tárgyalt morális pánikkal és kríziskommunikációval (Gerő–Sik 2020).

3. Adatok és kutatási kérdések

Ebben a fejezetben a rendelkezésre álló adatokat és a vizsgált szövegtörzset, illetve a kutatási kérdéseket mutatjuk be. Az elemzést az Orbán Viktor online elérhető beszédeit tartalmazó korpuszon végeztük, és annak két fő kutatási kérdés megválaszolása volt a célja.

3.1. Az elemzett szövegtörzs

Az elemzéshez használt korpusz az ELTE Research Center for Computational Social Science (RC2S2) kutatócsoport¹¹ „A politikai nyilvánosság rétegei Magyarországon (2001–2020)” című OTKA kutatásához¹² készült, a miniszterelnok.hu oldalról, illetve annak archív oldaláról legyűjtött szövegeket tartalmaz.

A korpusz 2010. május és 2020. december közötti beszédeket – összesen 927 egyedi szöveget – foglal magában. Az alábbi táblázatban évenkénti bontásban látható az elemzett beszédek eloszlása.

¹¹ A kutatócsoport honlapja: <https://rc2s2.elte.hu/>

¹² A kutatásról további információ érhető el az RC2S2 kutatócsoport honlapján: <https://rc2s2.elte.hu/project/a-politikai-nyilvanosság-retegei-magyarországon-2001-2020/>

1. táblázat: A beszédek száma és aránya az elhangzás éve szerinti bontásban

A beszéd elhangzásának éve	Beszédek száma	Beszédek aránya (%)
2010	37	4,0%
2011	53	5,7%
2012	78	8,4%
2013	94	10,1%
2014	130	14,0%
2015	98	10,6%
2016	105	11,3%
2017	101	10,9%
2018	99	10,7%
2019	71	7,7%
2020	61	6,6%
Összesen	927	100,0%

A miniszterelnök a megnevezett időszak teljes egészében Orbán Viktor volt; az alábbi táblázatban látható, hogy pontosan mely kormányzati ciklusokat fedi le az adatbázis, és milyen mértékben.

2. táblázat: A korpusz által tárgyalt időszak kormányzati ciklusai

Ciklus kezdete	Ciklus vége	Kormányzó pártok	Miniszterelnök	Ciklus megnevezése
2010. 05. 29.	2014. 06. 06.	Fidesz és KDNP	Orbán Viktor	2. Orbán-kormány
2014. 06. 06.	2018. 05. 18.	Fidesz és KDNP	Orbán Viktor	3. Orbán-kormány
2018. 05. 18.	2020. 12. 31.	Fidesz és KDNP	Orbán Viktor	4. Orbán-kormány

Az alábbi táblázatban kormányzati ciklusok szerinti bontásban látható az elemzett 927 beszéd eloszlása.

3. táblázat: A beszédek száma és aránya kormányzati ciklus szerinti bontásban

Kormányzati ciklus	Beszédek száma	Beszédek aránya (%)
2. Orbán-kormány	335	36,1%
3. Orbán-kormány	405	43,7%
4. Orbán-kormány	187	20,2%
Összesen	927	100,0%

A szövegtartalmú adatbázis metaadatokat is tartalmaz, olyan változókat, amelyek a beszéd elhangzásának körülményeit rögzítik (például, hogy pontosan mikor, hol, milyen címmel mondta Orbán Viktor a beszédet), ezek is nyilvánosan – a hivatkozott honlapokon – elérhető információk. A helyszínadatok ismeretében megkülönböztethető, hogy egy beszéd Magyarországon vagy külföldön hangzott-e el. A következő táblázat mutatja eszerint a korpusz szövegeinek eloszlását.

4. táblázat: A megfigyelt gyakoriságok a beszéd típusa szerinti bontásban

Beszéd típusa	Megfigyelt gyakoriság	Megfigyelt gyakoriság (%)
Külföldön hangzott el	176	19,0%
Magyarországon hangzott el	673	72,6%
Nem besorolt	78	8,4%
Összesen	927	100%

5. táblázat: A beszédek száma és aránya a beszéd típusa és az elhangzás éve szerinti bontásban

Beszéd éve	Magyarországon elhangzott beszédek		Külföldön elhangzott beszéd	
	Beszédek száma	Beszédek aránya (%) százalékos aránya	Beszédek száma	Beszédek aránya (%)
2010	33	4,9%	2	1,1%
2011	47	7,0%	5	2,8%
2012	70	10,4%	7	4,0%
2013	60	8,9%	6	3,4%
2014	96	14,3%	15	8,5%
2015	74	11,0%	15	8,5%
2016	63	9,4%	35	19,9%
2017	73	10,8%	26	14,8%
2018	69	10,3%	26	14,8%
2019	45	6,7%	26	14,8%
2020	43	6,4%	13	7,4%
Összesen	673	100%	176	100%

A Magyarországon és külföldön elmondott beszédek megkülönböztetésével vizsgálható, hogy milyen különbségek találhatók ezen beszédek között, az elemzés során erre is kitértünk. Mindezt részletesebben a következő, *Kutatási kérdések* című alfejezetben tárgyaljuk.

3.2. Kutatási kérdések

Az alábbiakban a tanulmányhoz végzett kutatás főbb kérdései kerülnek bemutatásra, amelyeket a *Bevezetés* és az *Elméleti áttekintés* fejezetek alapoztak meg. A kutatási kérdések megválaszolásához a témához kapcsolódó kulcsszavak gyakoriságának elemzését végezzük, kiegészítve azt a szövegek mélyebb értelmezésével, a jelentésre vonatkozó finomabb különbségek vizsgálatával.

1. Első kutatási kérdés: Hogyan változott a migráció szempontjából releváns kulcsszavak előfordulása Orbán Viktor 2010 és 2020 közötti beszédeiben? Másképpen: Milyen dinamika figyelhető meg a témához kapcsolódó szavak használatában?

Az első kérdéshez kapcsolódó elemzést az *Elméleti áttekintés* fejezetben tárgyalt szakirodalmak mentén végezzük, vizsgálva, hogy időben előrehaladva erősödött-e a migránsok ellen felépülő narratíva (Sata 2020), valamint kialakultak-e azok a központi üzenetek, melyeket a kormány plakátkampánya is tovább erősített (Sik 2016a, Gerő–Sik 2020).

Hipotézisünk szerint a vizsgált időszakban jelentősen változott a vizsgált szavak előfordulása, és a beszédekben is megjelentek azok az üzenetek, melyek a kormány kommunikációjában is felfedezhetők. Az ismertetett irodalmak alapján azt feltételeztük, hogy a bevándorlók ábrázolásakor a „migráns” kifejezés használata kerül előtérbe a semlegesebb hangvételű „bevándorló”, illetve a „menekült” szavakhoz képest.

2. Második kutatási kérdés: Milyen eltéréseket tapasztalunk a külföldön és Magyarországon mondott beszédek politikai kommunikációjában a migráció témájának tekintetében?

Az adatbázis kizárólag magyar nyelvű beszédeket tartalmaz, azonban kutatásunkhoz csoportosítottuk Orbán Viktor beszédeit aszerint, hogy azokat Magyarország területén belül vagy kívül mondta el. A mai országhatárokat vettük figyelembe, így azok a magyarlakta területek, melyek egykor a történelmi Magyarországhoz tartoztak, kutatásunkban külföld részét képezik.

A vizsgálódás kiindulópontja, hogy a miniszterelnök beszédeiben eltérő képet alkot a migrációról, amikor beszéde belföldön hangzik el, mint amikor külföldön, hiszen a célközönség nem feltétlenül egyezik, ezért a közvetítendő üzenet sem azonos. Feltételezésünk szerint a külföldi beszédek, amelyek nem kizárólag a magyaroknak szólnak, politikai értelemben visszafogottabb hangvételűek, kevésbé menekültellenesek, kisebb arányban tartalmazznak a bevándorlókról negatív képet festő jelzőket, mint a határokon belül elhangzottak. Továbbá feltevésünk szerint kevésbé jellemző rájuk az a kríziskommunikáció, amely az ismertetett szakirodalmakban (Benczes–Ságvári 2022, Glied–Pap 2017) megjelenik.

4. Módszertani áttekintés

Ebben a fejezetben a kutatás módszertani kereteit ismertetjük. Ahogy arról az *Adatok és kutatási kérdések* fejezetben szó volt, az elemzést az Orbán Viktor online elérhető beszédeit tartalmazó korpuszon végeztük. Kvantitatív adatelemzésünkben támaszkodtunk a természetesnyelv-feldolgozás során használt előfeldolgozási rutinokra, illetve a szöveganalitikai módszerek szógyakoriságon, szószákmodellek használatán alapuló eljárásaira. Vizsgálatunk fókuszában a téma szempontjából releváns kulcsszavak álltak; kiemelt szerepet kaptak a „migráció”, a „bevándorlás”, a „migráns”, a „bevándorló” és a „menekült” szavak az elemzésben.

4.1. Módszertani keretek

Ebben a részben a kutatáshoz használt szöveganalitikai eszközök és a szövegbányászat módszertani áttekintéséről lesz szó; az elemzést megelőző lépésektől kezdve az alkalmazott eljárások bemutatásáig. A szövegbányászati elemzések egyik kulcsfontosságú lépése a szövegek előfeldolgozásának folyamata, amelynek egyik célja, hogy megalapoz-

za az elemzés hatékonyságát (Tikk 2007). Az egyik alapvető szövegfeldolgozási lépés a tokenizálás, amely során a dokumentumot szövegegységek – ún. tokenek – sorozatára bontjuk, melyek egy karaktersorozat szövegbeli előfordulásai, a típus pedig az azonos karaktersorozatot tartalmazó tokenek osztálya. A típusok összessége alapján készül a szótár (Tikk 2007). A másik alapvető előfeldolgozási lépés a lemmatizálás, mely a szavak normalizált vagy szótári alakjának megkeresését szolgálja. A szófajfelismerés is egy bevett eljárás, amely során a szavak szófajának beazonosítása történik meg. A szövegelőkészítéshez tartozó fontos eszköz a tiltólistás szavak (ún. stopszavak) összeállítás, melyek nem hordoznak az elemzés szempontjából értékes információt, ilyenek például a kötő- és töltelékszavak (Tikk 2007). Az előfeldolgozott szövegtömb többek között a fenti eljárások elvégzése után állt elő és már tisztított szövegeket tartalmazott.

Az szöveganalitikai elemzések eszköztára gazdag, többféle megközelítés és módszer is elérhető a kutatási kérdéseknek megfelelően. Az egyik legegyszerűbb megközelítés a szózsákmodell (ún. *bag of words*) alkalmazásán alapszik, ekkor a szavak gyakoriságát vizsgáljuk egy korpuszban anélkül, hogy a szövegen belüli pozícióra és sorrendiségre vonatkozó információt rögzítenénk (Tikk 2007). Ez a fajta megközelítés egy olyan kutatásban lehet hasznos, amely azt vizsgálja, milyen szavak kerülnek előtérbe a vizsgált szövegekben és hányszor jelennek meg azokban. Kutatásunkban is ezt a módszert választottuk, és a migráció témájához kapcsolódó kulcsszavakra fókuszálva végeztük az elemzést. Az elméleti megfontolásokon alapulva olyan szavakat és kifejezéseket kerestünk, melyek jellemzően előfordulnak a téma tárgyalásakor. Az egyes időszakokra megfigyelt előfordulási gyakoriságok vizsgálatával bizonyos értelemben a szavak megjelenésének időbeli dinamikája is lekövethető, ezért ezt vizsgáltuk az elemzés során.

A szógyakoriságok standardizálása és jobb összehasonlíthatósága érdekében a beszédek hosszát is figyelembe vettük az elemzésnél, és a megfigyelt gyakoriságokat a szavak számával leosztva relatív előfordulásokat számoltunk. A szavak használatának frekvenciájában rejlő különbségeket statisztikai tesztekkel is elemeztük. Alapvetően a kvantitatív adatelemzésben bevett eljárásokra alapoztunk. A különböző típusú beszédek átlagos szógyakoriságának vizsgálatakor független mintás t-próbákat használtunk, egy-egy választott kulcsszó frekvenciáját vizsgáltuk a két különböző beszéd típusra (például belföldön vagy külföldön elhangzott beszédekre). A kiemelt szópárok jellemző előfordulásának tanulmányozásakor páros mintás t-próbákat végeztünk, hogy az átlagokban mért különbségeket is elemezni tudjunk. Az eredményeket általában oszlop- és vonaldiagramok segítségével ábrázoltuk. Az adatok előfeldolgozását R-ben, a szöveganalitikát pedig SPSS-ben végeztük.

5. Orbán Viktor beszédeinek elemzése

Az első kutatási kérdéshez kapcsolódóan először általános, a migráció szempontjából releváns kulcsszavak – például „migráció”, „bevándorlás”, „migráns”, „bevándorló”, „menekült” – relatív szógyakoriságainak elemzését végeztük el Orbán Viktor 2010.

május és 2020. december között elhangzott beszédeiben, majd a téma tágabban értelmezett keretei közé tartozó szavakat vizsgáltuk. A kiterjesztett téma több olyan kulcsszót határozott meg, amely a kormány által indított nemzeti konzultációk, illetve a plakátkampányok kiemelt szavai között szerepelt, például „Brüsszel”, „Soros”, „haza”, „hit”, „kultúra”.

A második kutatási kérdéshez, a külföldön és Magyarországon elmondott beszédek összehasonlításához elemeztük egyrészt a témához általánosan kapcsolódó kulcsszavakat, másrészt a szövegekben leggyakrabban előforduló szavakat, például: „magyar”, „Magyarország”, harmadrészt az alábbi – a beszédekben megjelenő és a bevándorlókkal kapcsolatos negatív töltetű – szavakat is: „ellenség”, „erőszak”, „erőszakos”, „fenyegetés”, „fenyeget”, „fenyegető”, „megtámad”, „támad”, „terrorista” és „terrorizmus”, „veszély”, „veszélyes”. Az elemzett szavak teljes listája megtalálható a *Függelékben*.

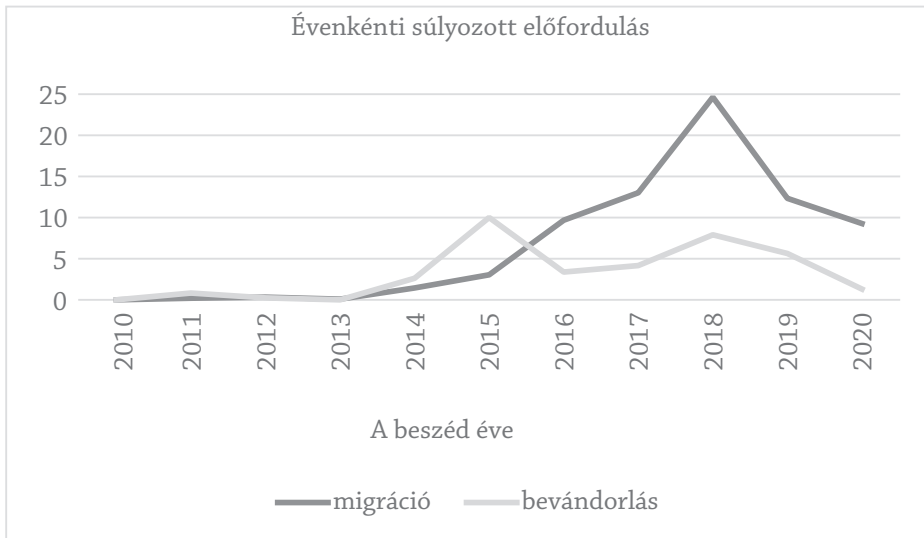
Az első kutatási kérdés megválaszolása során a kapcsolódó kifejezések használatának dinamikáját vizsgáltuk a megadott időszakra elérhető összes online beszédben. A második kutatási kérdéshez végzett elemzésben a beszédek két típusát különböztettük meg (a belföldön és a külföldön elhangzott beszédeket), és az átlagos szógyakoriságokban megfigyelt különbségeket vizsgáltuk, ezáltal a politikai kommunikációban való eltéréseket tanulmányoztuk és értelmeztük. Az első kutatási kérdéshez kapcsolódó kvantitatív adatelemzést az 5.1. alfejezet *A kulcsszavak szógyakoriságának vizsgálata*, a második kutatási kérdéshez kötődő szöveganalitikai vizsgálatot pedig az 5.2. alfejezet: *Magyarországon és külföldön elhangzott beszédek vizsgálata* foglalja össze.

5.1. A kulcsszavak szógyakoriságának vizsgálata

A „migráció” és a „bevándorlás” kifejezések használatában rejlő különbségeket páros mintás t-próbával vizsgáltuk, megnézve, hogy statisztikai értelemben találunk-e eltérést az átlagos szógyakoriságok között a megadott időszakban elhangzott összes beszédben. Szignifikáns ($p < 0,001$) különbség (4,1 százalékpont) mutatkozott a két kulcsszó átlagos előfordulásait elemezve, a „migráció” szó relatív átlagos gyakorisága (8 százalék) magasabb, mint a „bevándorlás” kifejezésé (3,9 százalék). Az eredmény jól kapcsolódik az elméleti irodalmakban olvasottakhoz, Orbán Viktor miniszterelnök a „migráció” kifejezés használatát preferálja beszédeiben a „bevándorlás” kifejezéssel szemben.

Időben ábrázolva az eredményeket (1. ábra), megállapítható, hogy bár 2015-ben még a „bevándorlás” relatív gyakorisága volt magasabb, ez 2016-ra megfordul, és ezt követően a korábbinál látott mértékben is gyakrabban hangzik el a „migráció” kifejezés Orbán Viktor beszédeiben.

1. ábra: A „migráció” és „bevándorlás” szavak évenkénti súlyozott előfordulása

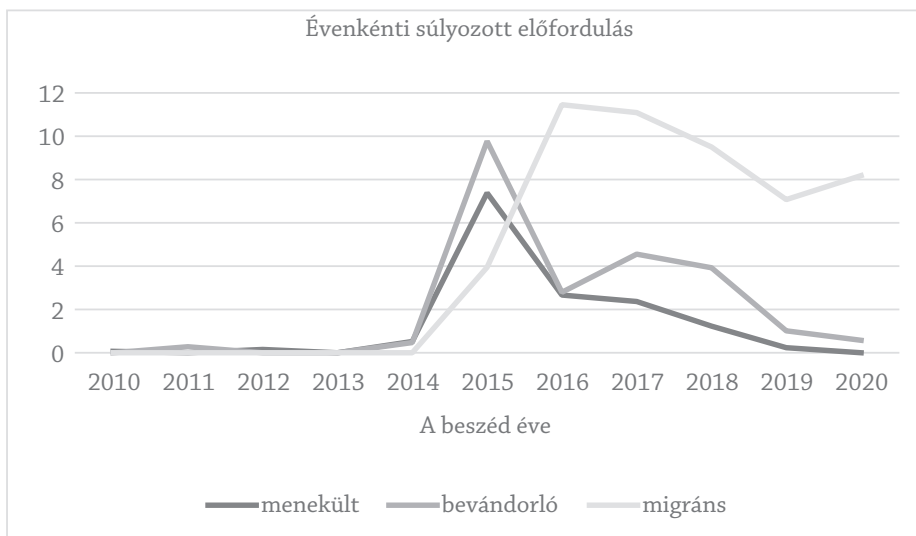

A „menekült” és „migráns” párosítás esetén a t-próba szignifikancia értéke ($p < 0,001$) alapján statisztikai értelemben különbség (3,9 százalékpont) látható a szógyakoriságok átlagában; a „migráns” átlagos előfordulása 5,5 százalék, míg a „menekült” szóé 1,6 százalék. A „bevándorló” és a „migráns” páros esetében a próba szintén szignifikáns, a megfigyelt különbség (3 százalékpont) az utóbbi javára; a „bevándorló” kifejezés átlagos relatív előfordulása 2,5 százalék. A „menekült” és a „bevándorló” kifejezések átlagos gyakoriságát összehasonlítva is szignifikáns különbséget (0,9 százalékpont) látunk.

Időben ábrázolva az eredményeket a „menekült”, „bevándorló” és „migráns” kulcsszavak esetén is megfigyelhető a fent bemutatott tendencia. Az előbbi kettő használata 2016-ra jelentősen háttérbe szorul, és a mesterségesen konstruált „migráns” kifejezés kerül előtérbe. Az kulcsszavak relatív gyakoriságát évekre összegezve ábrázolja a következő vizualizáció (2. ábra).

Az előzetes várakozásoknak megfelelően ezen szavak előfordulása 2014 után – a menekülthullám megindulásakor – kezd emelkedni, ekkor még a „menekült” kifejezés jelenik meg a leggyakrabban. 2015-ben növekvő tendencia figyelhető meg mind a három szó megjelenésében, ekkor a „bevándorló” fordul elő a legtöbbször, majd 2016-ra tovább növekszik a „migráns” használata, míg a „menekült” és „bevándorló” szavak előfordulása látványosan visszaesik.

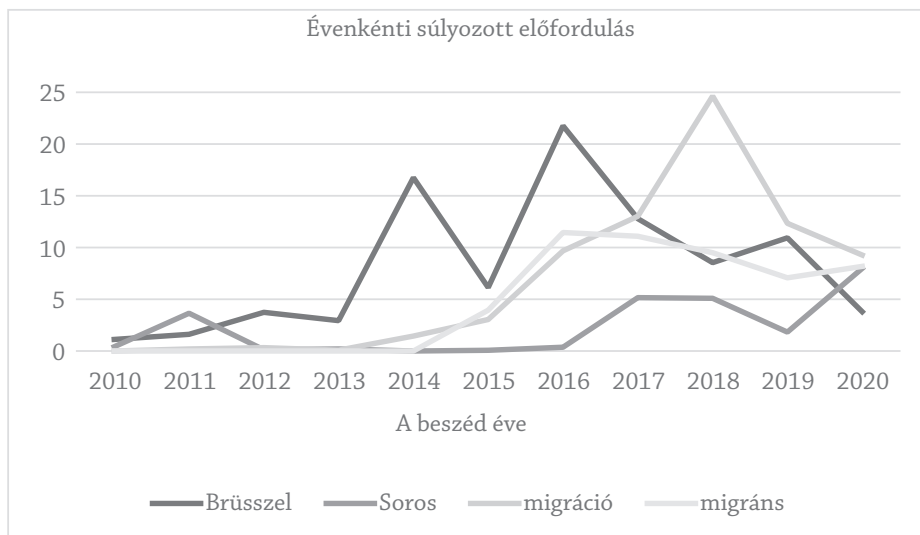
2. ábra: A „menekült”, „bevándorló” és „migráns” szavak évenkénti súlyozott előfordulása

Ezek az eredmények szépen illeszkednek a korábbi kutatásokban találtakhoz, az *Elméleti áttekintés* fejezetben hivatkozott szakirodalmak hasonló tendenciáról számolnak be. Mindezek alapján egyértelműen látszik, hogy 2016-tól kezdődően Orbán Viktor a „migráns” kifejezés használatát részesíti előnyben beszédeiben. A korábbi kutatások eredményei nyomán a tudatos stratégiai kommunikáció eredményeit látjuk; az empátiát kifejező „menekült”, illetve a semlegesebb hangvételi „bevándorló” szavak szándékos háttérbe szorítását, a politikai stratégiának megfelelő – prekondicionált érzelmi töltetet előhívó – „migráns” kifejezés használatával.

A nemzeti konzultációkban, illetve plakátkampányokban megjelenő – „Brüsszel”, „Soros”, „migráció”, „migráns” – szavak gyakoriságát, időbeli dinamikáját is elemeztük (3. ábra). A „Brüsszel” kifejezés Orbán Viktor beszédeiben többször általánosan az Európai Unióra utal, látható, hogy 2014-ben és 2016-ban volt az adott évekre összegzett legmagasabb relatív szógyakoriság. Soros György 2015-től kezdődően jelenik meg a beszédekben, 2017-ben és 2018-ban lokálisan tetőzik a súlyozott előfordulás, 2019-ben visszaesik a név használata, azonban 2020-ra a korábbinál is magasabb értékkel szerepel. A „Brüsszel” szó súlyozott előfordulásának 2016-os tetőzése együtt jár a „migráns” szó csúcsonalásával is, a „Soros” kifejezés pedig mind a „migráció”, mind a „migráns” szavak gyakori használata mellett emelkedik a 2017–2018-ban megfigyelt szintre.

3. ábra: A „Brüsszel”, „Soros”, „migráció” és „migráns” szavak évenkénti súlyozott előfordulása

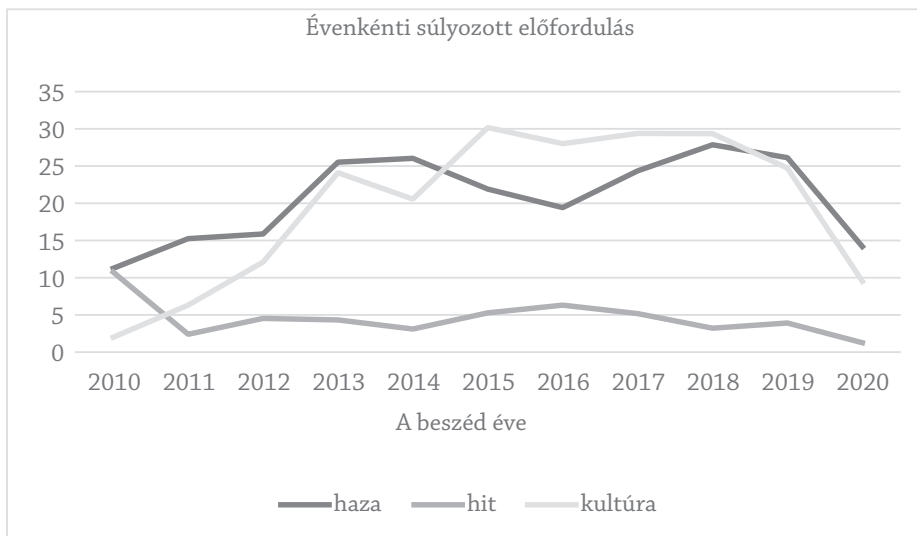

Soros György fontos részét alkotja a kormány propagandájának (Sik 2015), a kormányközeli médiumokban a mai napig visszatérő elem Soros személye és a hozzá köthető civil szervezetek munkássága. A beszédekben és a médiában is általában gazdasági kontextusban kerül elő. Orbán Viktor beszédei közül többen is gyakran fordul elő, például egy 2018. október 12-én előadott beszédben¹³ tizenhárom alkalommal. Az említett beszéd alapján ezen civil szervezetek Orbán szerinti motivációja, „*hogy lejárassák azokat a politikusokat, azokat az országokat, amelyek a bevándorlás ellen lépnek fel*”.

A „haza”, a „hit”, a „kultúra” szavak az Orbán-kormány politikai kampányainak (a nemzeti konzultációnak, illetve plakátkampányoknak) jellegzetes szavai között szerepelnek, emiatt ezek elemzését is elvégeztük. Az alábbi ábrán (4. ábra) a szavak relatív gyakorisága látható, az aktuális évekre összegezve.

¹³ A beszéd elérhető: <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-interjuja-a-kossuth-radio-jo-reggelt-magyarorszag-cimu-musoraban-2/>

4. ábra: A „haza”, „hit” és „kultúra” szavak évenkénti súlyozott előfordulása

A „haza” gyakorisága visszaesik a 2013-ban és 2014-ben megfigyelt értékről a 2015–2016-os időszakra, azt követően (2017 és 2019 között) azonban ismét magasabb frekvenciával fordul elő a beszédekben. A „haza” szó többször előkerül például Orbán Viktornak az 1956. évi forradalom és szabadságharc 62. évfordulóján tartott beszédében, amely 2018. október 23-án hangzott el Budapesten.¹⁴ Ebben a beszédben a „haza” nem kizárólag a nemzeti ünnep kapcsán szerepel ennyiszor. A megemlékezésnek része itt az aktuális krízishelyzet bemutatása is:

„Növekvő számban tűnnek fel más földrészekről és más kultúrákból érkezett, katonakörű férfiak, és még a mi életünkben saját képükre formálják az európai nagyvárosokat, lassan, de biztosan kisebbségbe szorítva az európai őslakosokat. A terror a nagyvárosi élet részévé válik. A jogállamra hivatkozó politikai manipuláció mindennaposá lesz.” (Orbán Viktor, 2018. október 23.).

Szembetűnő, hogy a „kultúra” kifejezés használata megugrik Orbán Viktor beszédeiben is 2015-ben, éppen azzal egy időben, hogy a kormány politikai kommunikációjában és az általa kihelyezett óriásplakátokon is megjelenik ez a szó. A szó gyakorisága 2015 és 2018 között magas marad, majd 2019-ben és aztán 2020-ban is csökken. A fent hivatkozott beszédben (Orbán Viktor, 2018. október 23.) is számos alkalommal visszatér Magyarország kulturális örökségének a képe: *„atomjaira bomlik az a kultúra, az a keresztény, magyar kultúra, amelyet ezer év alatt teremtettek az egymást követő nemzedékek”*. A beszédben felvázolja az Európai Unió általa vélt elvárásait és legfontosabb migrációs célját: *„Az európaiság mércéjévé tették a migránsok beengedését, és elvárják, hogy minden ország és nép haladéktalanul alakítsa magát multikulturálissá.”*

¹⁴ A beszéd elérhető: <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1956-evi-forradalom-es-szabadsagharc-62-evfordulojan/>

A „hit” kifejezés gyakorisága 2010-ben, az első kétharmados választási eredményeket hozó választási évben, amikor Orbán Viktor második kormányát alakítja, a legmagasabb. A 2010-ben megfigyelt frekvenciához képest a vizsgált időszakban (2011 és 2020 között) minden évben alacsonyabb értékekkel szerepel. Az eredmények alapján tehát a migráció témájának vizsgálatakor a „hit” kifejezés nem olyan hívószó, amelyre – annak gyakori használatával – a politikus kommunikációjában építene.

5.2. Magyarországon és külföldön elhangzott beszédek vizsgálata

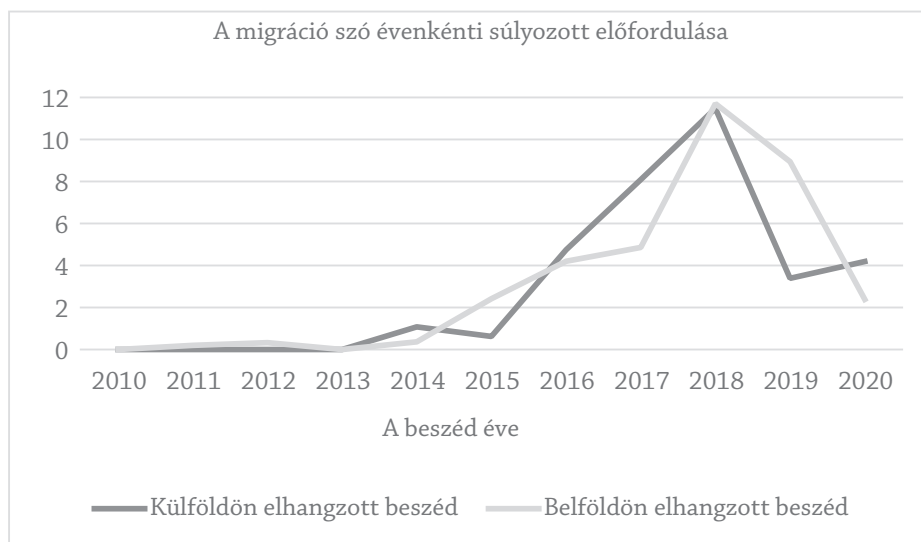
A második kutatási kérdés motivációja az volt, hogy megvizsgáljuk a belföldön és külföldön elhangzott beszédek relatív szógyakoriságait, és amennyiben megfigyelhetőek, akkor feltárjuk a különbségeket. Feltételezésünk szerint Orbán Viktor beszédei eltérő üzenetet közvetítenek és más képet festenek a migrációról, amikor az országban vagy külföldön hangzanak el. Bár az elemzett beszédek mind magyar nyelvűek, a célközönség feltételezhetően nem azonos, amikor külföldön hangzik el a beszéd, mint amikor Magyarországon, és emiatt a politikai kommunikáció is különböző lehet. A beszéd helyszíne alapján megkülönböztetett két beszéd típus közötti átlagos különbségeket független mintás t-próbákkal vizsgáltuk a választott kulcsszavakra vonatkozóan, a teszt alkalmazása előtt ellenőriztük, hogy teljesül-e a varianciák egyenlősége a csoportokban.

Először a „migráció” szó elemzését végeztük el. A független mintás t-próba egyik alkalmazási feltételét vizsgáló Levene’s teszt szignifikáns, ezért elvetettük annak nullhipotézisét, nem teljesül a csoportok varianciájának egyezősége. Ennek megfelelően a független mintás t-próba ehhez kapcsolódó eredményét (amikor nem teljesül a varianciák egyenlősége, SPSS-ben: *equal variances not assumed*) tanulmányoztuk. A független mintás t-próba eredménye alapján megállapítható, hogy szignifikáns ($p < 0,001$) különbség mutatkozott a belföldi és külföldi beszéd típus csoportátlagai között. A külföldön elmondott beszédekben a relatív gyakoriságot vizsgálva magasabb az átlagos előfordulás (19 százalék), mint a magyarországiakban (5 százalék). Ezt az eredményt a Magyarországon és külföldön elhangzott beszédek – fent bemutatott – évenkénti bontást is tartalmazó leíró elemszámokkal és százalékos előfordulásokkal együtt érdemes értelmezni. A külföldön elhangzott beszédek száma a 2014-es évtől emelkedett, részben éppen azért, mert Magyarország nemzetközi szempontból is fontos szerepet töltött be az Európai Unió bevándorláspolitikájában és a menekülthullámok érkezésének kezelésében. A külföldön elhangzott beszédek ezért természetüknél fogva fókuszáltabbak a migráció témájára, mint az országhatáron belüliek.

A következő vonaldiagram (5. ábra) a „migráció” szó relatív gyakoriságát mutatja, az eredményeket a vizsgált időintervallumban meghatározott különböző évekre összegezve. Tekintve, hogy az adatbázisban több a belföldön elhangzott beszéd, a relatív gyakoriságok évenként számolt összegzése már nem mutat olyan eltérő képet, mint amit az átlagok vizsgálatánál láttunk.

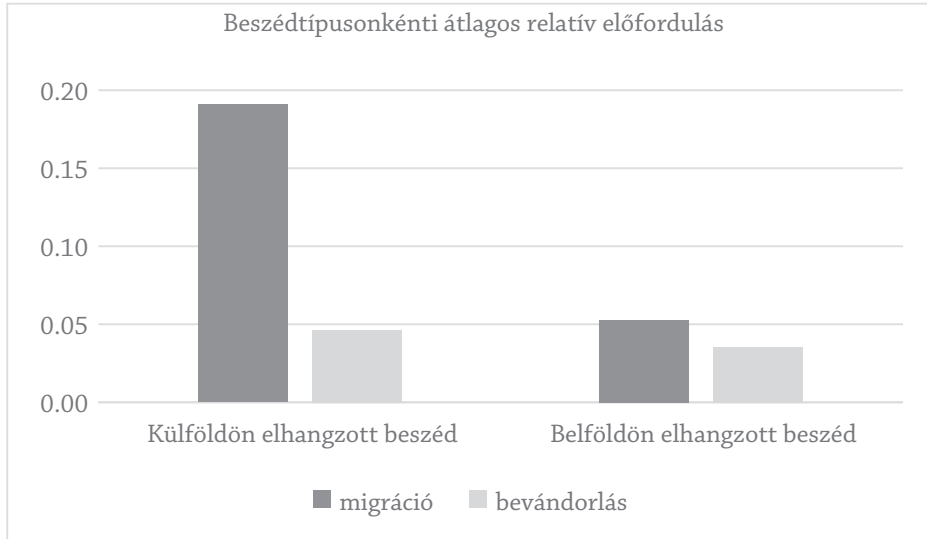
A vonaldiagramról leolvasható, hogy a „migráció” kifejezés használata 2014-ben még inkább külföldi beszédekben volt domináns, 2015-ben a belföldiekben, majd 2016-ban hasonló mennyiségben szerepeltek mind a két beszéd típusban. 2017-ben Magyarországon ismét kevesebbszer szerepelt, azonban 2018-ban a külföldön elmondott Orbán-beszédekhez (amelyekben szintén akkor tetőzik a relatív gyakoriság) képest is többször jelent meg. 2019-ben az országhatárokon kívül elhangzott beszédekben csökken az előfordulása, ennek ellenére az azokon belüliekben még magasabb marad. 2020-ra összegezve a szó megjelenését ismét fordul a tendencia, és külföldön kerül elő többször a kifejezés.

5. ábra: A „migráció” szó évenkénti súlyozott előfordulása aszerint, hogy a beszéd külföldön vagy belföldön hangzott-e el

A „migráció” párjaként a „bevándorlás” kifejezés relatív szógyakoriságát is elemeztük, szintén független mintás t-próbával és az alkalmazásának feltételeihez szükséges Levene’s teszttel. Azonban nem találtunk szignifikáns különbséget a csoportátlagok között. A lenti oszlopdiagram (6. ábra) a külföldön és belföldön elhangzott beszédek-nél megfigyelt csoportátlagokat mutatja. A „migráció” szó csoportátlagai közötti különbség szignifikáns.

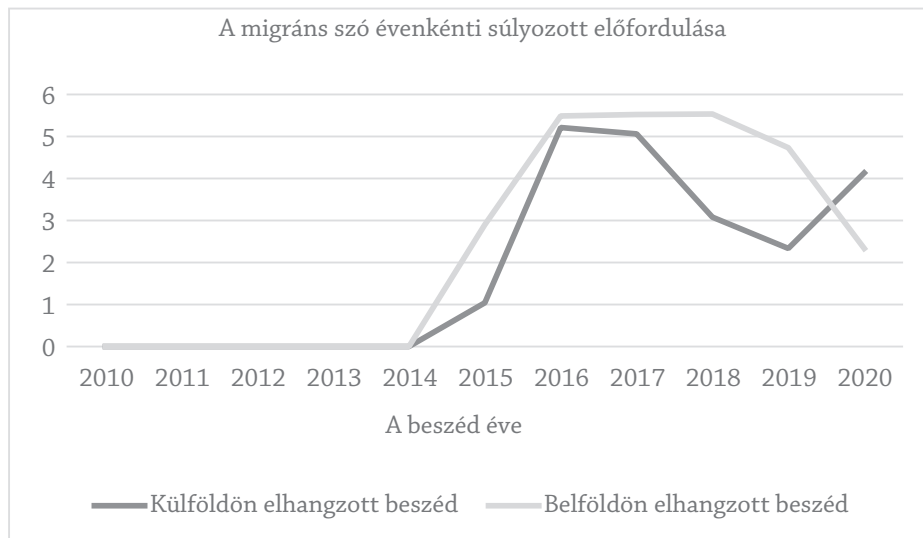
6. ábra: A „migráció” és „bevándorlás” szavak átlagos relatív előfordulása aszerint, hogy a beszéd külföldön vagy belföldön hangzott-e el

Ezt követően a „migráns”, „bevándorló” és „menekült” szavak vizsgálatát végeztük. A legelső esetben szignifikáns Levene’s tesztet kaptunk, ezért a csoport varianciák nem egyezőségére vonatkozó t-próba értékeit elemeztük. Szignifikáns ($p = 0,004$) eltérés mutatkozott a próba alapján a beszéd típusok átlagos szógyakoriságát tekintve; a külföldi beszédeknél 11,9 százalék volt a relatív gyakoriság átlaga, míg a belföldiek esetében 3,9 százalék.

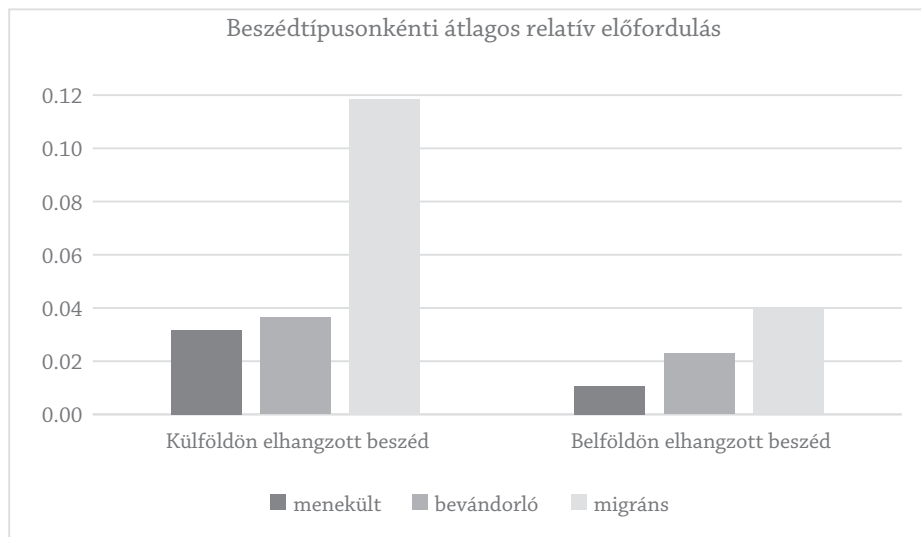
A következő vonaldiagram (7. ábra) „migráns” szó relatív gyakoriságát mutatja. A relatív gyakoriságokat ismét a vizsgált időszakban meghatározott különböző évekre összegeztük. A vonaldiagram alapján a „migráns” kifejezés használata 2015-ben ugrik meg először, és a két beszéd típus összehasonlítva a magyarországiak esetén magasabb értékű. 2016-ban a külföldön és belföldön elhangzó beszédekben is tetőzik a súlyozott előfordulás. 2017-ben és 2018-ban – bár az országhatáron kívül elhangzó beszédekben csökken az előfordulás – a határon belüliekben továbbra is enyhén növekszik. 2019-ben még továbbra is a Magyarországon elmondott Orbán-beszédekben magasabb a relatív gyakorisága a „migráns” szónak, azonban 2020-ra, mint ahogy a „migráció” kifejezésnél is láttuk (5. ábra), fordul a tendencia.

7. ábra: A „migráns” szó évenkénti súlyozott előfordulása aszerint, hogy a beszéd külföldön vagy belföldön hangzott-e el

A „bevándorlás” és a „menekült” kifejezések esetében nem találtunk szignifikáns eltéréseket a csoportátlagok között, azok a külföldi beszédekben mutatkoztak magasabbnak. Tehát a három szó használatában kizárólag a „migráns” vizsgálatokor látszott szignifikáns eltérés, amikor a Magyarországon és külföldön elmondott beszédeket két típusba soroltuk és a csoportátlagokat vizsgáltuk. A következő oszlopdiagram (8. ábra) a külföldön és belföldön elhangzott beszédekben megfigyelt csoportátlagokat mutatja. A „migráns” szó csoportátlagai közötti különbség szignifikáns, ami az ábráról is szembetűnő.

8. ábra: A „menekült”, „bevándorló” és „migráns” szavak átlagos relatív előfordulása aszerint, hogy a beszéd Magyarországon vagy külföldön hangzott-e el

A „gazdaság” kifejezés is fontos szerepet töltött be Orbán Viktor politikai kommunikációjában a vizsgált időszakban. Véleménye szerint Magyarország 2010-ben a gazdasági önállóságért küzdött, majd ezt váltotta fel küzdelem a „bevándorlás” ügyében: „*Nem tudom, a hallgatónak a régmúlt kódéből előtűnnek-e még ezek a daliás idők, tehát itt azért óriási harcokat kellett folytatnunk, akkor nem a bevándorlás ügyében, hanem az ország gazdasági önállósága és pénzügyi túlélése érdekében*” (Orbán Viktor beszéde 2018. október 12-én¹⁵). A „gazdaság” kifejezés vizsgálatakor is szignifikáns ($p < 0,001$) eltérés mutatkozott a független mintás t-próba esetén. A belföldi beszédekben a relatív gyakoriságokat tekintve is több mint kétszer annyiszor hangzik el a kifejezés, mint a külföldiekben.

A kutatási kérdéshez kapcsolódóan több negatív jelentésű jelzőt is vizsgáltunk, és például a „veszély” szó vizsgálata is érdekes eredményeket hozott. A külföldön és a Magyarországon elmondott beszédekben – független mintás t-próbával tesztelve – szignifikáns ($p < 0,001$) különbség (25 százalékpont) mutatkozott az csoportátlagok között, a magyarországi beszédekben szerepelt többször a szó. A „erőszakos” szó esetében is szignifikáns ($p < 0,003$) a differencia (2 százalékpont) a két típus átlagai között, szintén az országhatáron belül elmondott Orbán-beszédekben jelent meg gyakrabban a kifejezés.

Az „ellenség”, „erőszak”, „fenyeget”, „fenyegetés”, „fenyegető”, „megtámad”, „támad”, „terrorista”, „terrorizmus” szavak vizsgálatakor a független mintás t-próba a külföldön és belföldön elhangzott beszédek átlagainak összehasonlításakor nem hozott szignifikáns eredményt, bár a p-érték többször a szokásos küszöbérték ($p = 0,05$) közelében volt.

15 A beszéd elérhető: <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-interjuja-a-kossuth-radio-jo-reggelt-magyarorszag-cimu-musoraban-2/>

A „hit” szó esetében is szignifikáns ($p = 0,021$) eltérés (13 százalékpont) mutatkozott a két beszéd típus átlagos gyakoriságát vizsgálva. Orbán Viktor Magyarországon elmondott beszédeiben szerepel többször a „hit” szó. Független mintás t-próbát alkalmazva, a „kultúra” és a „haza” szavakra nem találtunk statisztikai eltérést az országhatáron belüli és kívüli beszédek csoportátlagai között.

A bel- és külföldi beszédek összehasonlításakor a „biztonság” és a „védelem” szavak átlagos gyakoriságához futtatott független mintás t-próba sem mutatott szignifikáns különbségeket. Hipotéziseinknek megfelelően azt feltételeztük, hogy ezen kifejezések átlagosan többször szerepelnek majd a Magyarországon elmondott beszédekben, mint a külföldiekben. Azonban a beszéd típusokra vonatkozó átlagok a statisztikai értelemben nem tértek el egymástól.

6. Összegzés

Tanulmányunkban Orbán Viktor 2010. év elejétől 2020. év végéig elmondott beszédeit (összesen 927 egyedi beszédet) elemeztük, amelyek online elérhetőek a miniszterelnok.hu oldalon, illetve annak archív oldalán. Ahogy kutatásunk alcíme is jelezte, vizsgálatunk fókuszában a migráció témája állt.

Az elméleti keretek megalkotásához kitértünk a bevándorlás és az idegenellenesség magyarországi alakulásának vizsgálatára (lásd például Messing–Ságvári 2016, Simonovits 2016, Sik 2016a, Barna–Koltai 2019), a bevándorláspolitikára az Orbán-kormány alatt, illetve korábbi elemzésekre, melyek a bevándorlás témájához kapcsolódó miniszterelnöki és kormánypárti kommunikációt vizsgálták (lásd Glied–Pap 2017, Benczes–Ságvári 2022, Sata 2020). A kutatáshoz meghatározott elméleti keretek alapján kvantitatív elemzést végeztünk, a természetesnyelv-feldolgozás bevett előfeldolgozási lépéseinek alkalmazása után leíró szöveganalitikai eszközök segítségével. Az elemzés alapját azok a szavak adták, melyek kiemelkedő szerepet töltek be a migrációra vonatkozó korábbi kutatásokban, illetve a kormány politikai kommunikációjában és a plakátkampányok migrációs narratívája során.

Két kérdés megválaszolását tűzte ki célul kutatásunk, melyekkel részletesebben a *Módszertani áttekintés* kapcsolódó alfejezetében foglalkoztunk. Az első kutatási kérdésünk az vizsgálta, hogyan változott a migráció szempontjából releváns kulcsszavak előfordulása Orbán Viktor 2010 és 2020 közötti beszédeiben. Azaz, hogy milyen dinamika volt megfigyelhető a témához kapcsolódó szavak használatában. A második kutatási kérdésünk pedig azt tanulmányozta, hogy milyen eltéréseket tapasztalunk a Magyarországon és külföldön mondott beszédek politikai kommunikációjában a migráció témájának tekintetében. Statisztikai eszközökkel hasonlítottuk össze bel- és külföldön elhangzott beszédekben a kiemelt kulcsszavak gyakoriságát, hogy az esetleges különbségeket vizsgálhassuk.

Elemzésünk 5.1. alfejezetének eredményei megerősítik azokat a következtetéseket, amelyeket az *Elméleti áttekintésben* összefoglalt korábbi tanulmányokban le-

vontak. 2014-ben Orbán Viktor beszédeiben még többet használja a „bevándorlás” kifejezést, 2015-ben azonban elkezdi megerősödni a „migráció” kifejezés használata, és az ezt követő években magasan túlszárnyalja a korábbi szó említéseit. Hasonló tendenciát tapasztaltunk a „menekült”, „bevándorló” és „migráns” szavak vizsgálatakor: a „migráns” kifejezés 2015 után erősödik meg, és amíg a másik két kifejezés említései csökkennek, a „migráns” továbbra is gyakrabban szerepel, mint a másik kettő együttesen. Ahogy más kutatók is megállapították, a „migráns” szó beépítése a politikai kommunikációba egy tudatos lépés, mellyel az adott csoportot a beszélő elidegeníti, negatív jelentéssel ruházza fel (Benczes–Ságvári 2022). „Brüsszel”, „Soros” említéseivel a mindennapi életben és a kormány plakátkampánya során is számos alkalommal találkozhattunk. Ezen nevek említései a beszédek elemzésekor is látványos emelkedést mutatnak 2015 után; ez alapján azt mondhatjuk, hogy Orbán Viktor beszédeiben nyomon követhető a kormány kommunikációja, mely kritikát fogalmaz meg Brüsszel és Soros György irányában. A kapott eredmények alapján beigazolódik az a feltevésünk – melyet az ismertetett irodalmak is alátámasztanak –, hogy időben előrehaladva Orbán Viktor beszédeiben a bevándorlókról alkotott negatív kép a kormány migránsellenes narratívájának megfelelően erősödött. Azt is kijelenthetjük, hogy megjelenítette ugyanazokat a témákat szövegeiben, melyek a kormány plakátkampánya során is felmerültek.

A bel- és külföldön elhangzott beszédek összehasonlítása során (5.2. alfejezet: *Magyarországon és külföldön elhangzott beszédek vizsgálata*) azt tapasztaltuk, hogy a „migráns” szó átlagos előfordulása a külföldi beszédekben magasabb. Mivel a „migráns” egy idegen nyelvből átvett kifejezés, külföldi beszédekben is többször fordulhat elő akkor is, amikor a magyar közbeszédben kevésbé tölt be fontos szerepet, emiatt az átlagos gyakoriságot tekintve nem meglepő a kapott eredmény. Továbbá, ahogy utaltunk rá, a belföldi és külföldi beszédek évenkénti eloszlása különböző (5. táblázat). A külföldi beszédek száma a menekülthullámok Európába érkezése idején kezd emelkedni, több migrációfókuszú szöveg hangzik el ekkor. Mivel több a belföldi beszéd, a relatív gyakoriságok évenként számolt összegzése már nem mutat olyan eltérő képet, mint amit az átlagok vizsgálatánál láttunk. Emiatt a „migráns” szó évekre összegzett gyakorisága a 2015-ös megjelenéstől kezdve egészen 2019-ig a Magyarországon elhangzó beszédekben magasabb. A „veszély”, az „erőszakos” és a „hit” szavak esetében szignifikáns eredményeket kaptunk, Orbán Viktor Magyarországon elhangzott beszédeiben magasabb volt ezeknek az aránya. Ez alátámasztja hipotézisünket, miszerint külföldön kevésbé folytatja azt a kríziskommunikációt, mely a Magyarországon elhangzott beszédekre jellemző, és főként félelemre („veszély”, „erőszakos”), illetve Magyarország történelmi, kulturális és keresztény („hit”) értékeire épít. Azonban a szógyakoriságok vizsgálatán alapuló eredmények árnyalásához és a finomabb különbségek kimutatásához célszerű lehet kvalitatív elemzést is végezni a továbbiakban.

Munkánk hozzájárul Orbán Viktor beszédeit a migráció szempontjából elemző korábbi – nagy részben inkább kvalitatív fókuszú – kutatásokhoz, és kiegészíti azokat

a 2010. május és 2020. december 31. között elhangzott összes – online elérhető – Orbán-beszéden végzett kvantitatív szövegelemzéssel. Kutatásunk kereteinek meghatározásakor támaszkodtunk a meglévő elemzésekre, azonban új szempontokat (például a belföldi és külföldi beszédek vizsgálatát) is beemeltünk, amelyek kibővíthetik a rendelkezésre álló társadalomtudományos tudás határait.

7. Irodalom

- Barna, I. – Koltai, J. (2019): Attitude changes towards Immigrants in the Turbulent Years of the ‘Migrant Crisis’ and Anti-Immigrant Campaign in Hungary. *Intersections – East European Journal of Society and Politics*, 5(1), 48–70. <https://doi.org/10.17356/ieejsp.v5i1.501>
- Benczes, R. – Ságvári, B. (2022): Migrants are not welcome. Metaphorical framing of fled people in Hungarian online media, 2015–2018. *Journal of Language and Politics*, 21(3), 413–434. <https://doi.org/10.1075/jlp.20042.ben>
- Bernát, A. (2010): Idegenellenesség Magyarországon és a viseigrádi országokban. In Hárs, Á. – Tóth, J. (szerk.): *Változó migráció – változó környezet*. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 263–275. <https://kisebbssegkutato.tk.hu/uploads/files/archive/72.pdf>
- Bernáth, G. – Messing, V. (2015): Bedarálva. A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei. *Médiakutató*, 16(4): 7–17. https://www.mediakutato.hu/cikk/2015_04_tel/01_menekultek_moralis_panik.pdf
- Bocskor, Á. (2018): Anti-Immigration Discourses in Hungary during the ‘Crisis’ Year: The Orbán Government’s ‘National Consultation’ Campaign of 2015. *Sociology*, 52(3), 551–568. <https://doi.org/10.1177/0038038518762081>
- Gerő, M. – Sik, E. (2020): The Moral Panic Button 1: Construction and consequences. In Goździak, E. M. – Main, I. – Suter, B. (eds.): *Europe and the Refugee Response*. London: Routledge, 39–58. <https://doi.org/10.4324/9780429279317>
- Glied, V. – Pap, N. (2017): The “Christian fortress of Hungary” – The anatomy of the migration crisis in Hungary. In Góralczyk, B. (ed.): *Yearbook of Polish European Studies*. Warsaw: Centre for European Regional and Local Studies – University of Warsaw, 133–150. <https://journalse.com/pliki/pw/Glied%20YPPES%202016.pdf>
- KSH (Központi Statisztikai Hivatal) (2011): Nemzetiségi adatok. https://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/nemzetiseg/09_01_01.xls
- Messing, V. – Ságvári, B. (2016): „Ahogy »másokhoz« viszonyulunk, az tükrözi azt, amilyenek magunk vagyunk.” A magyarországi idegenellenesség okairól. *Socio.hu*, 6(2), 17–37. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2016.2.17>
- Neményi, M. – Takács, J. (2005): Befogadás és idegenellenesség Európában és Magyarországon. *Esély*, 2005(5), 24–52. https://www.researchgate.net/publication/281035738_Befogadas_es_idegenellenesseg_Europaban_es_Magyarorszagon

- Sata, R. (2020): Fencing in the Boundaries of the Community: Migration, Nationalism and Populism in Hungary. In Sata, R. – Roose, J. – Karolewski, I. P. (eds.): *Migration and Border-Making. Reshaping Policies and Identities*. Edinburgh University Press, 52–76. <https://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctv1453jdf>
- Sik, E. (2016a): Egy hungarikum: a morálistpánik-gomb. *Mozgó Világ*, 42(10), 67–80. https://szociologia.tk.hu/uploads/files/2018/mozgo_vilag_1610_Sik.pdf
- Sik, E. (2016b): The socio-demographic basis of xenophobia in contemporary Hungary. In Simonovits, B. (ed.): *The Social Aspects of The 2015 Migration Crisis in Hungary*. Budapest: TÁRKI Social Research Institute, 41–48. https://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_refugees.pdf
- Sik, E. – Simonovits, B. – Szeitl, B. (2016): Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban. *REGIO*, 24(2), 81–108. https://www.researchgate.net/publication/314026561_Az_idegenellenesseg_alakulasa_es_a_bevandorlással_kapcsolatos_felelmek_Magyarorszagon_es_a_visegradi_oroszagokban
- Tikk, D. (2007): *Szövegbányászat*. Budapest: Typotex Kiadó, 20–58. https://www.libri.hu/konyv/tikk_domonkos.szovegbanyaszat.html
- Tóth, P. P. – Turai, T. (2004): A magyar lakosság külföldiekhez való viszonyáról szóló szakirodalom összefoglalása. In Tóth, P. P.: *Külföldiekkel vagy idegenekkel*. Budapest: NKI Kutatási Jelentések 76, 71–108.
- Tölgyessy, P. (2014): Válság idején teremtett mozdíthatatlanság. In Kolosi, T. – Tóth, I. GY. (szerk.): *Társadalmi Ríport 2014*. Budapest: TÁRKI, 636–653. <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b350.pdf>

Függelék

Az elemzéshez választott és használt kulcsszavak teljes listája:

• bevándorlás	• határ	• támad
• bevándorló	• haza	• terrorista
• biztonság	• hit	• terrorizmus
• Brüsszel	• kultúra	• védelem
• ellenség	• magyar	• veszély
• erőszak	• Magyarország	• veszélyes
• erőszakos	• megtámad	
• Európa	• menekült	
• fenyeget	• migráció	
• fenyegetés	• migráns	
• fenyegető	• NGO	
• gazdaság	• Soros	